

Fælles Mål

Faghæfte 20

Færdselslære

Fælles Mål – Faghæfte 20 – Færdselslære

Publikationen indgår i Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie som nr. 5 - 2005

Grafisk tilrettelæggelse og omslag: Schwander Kommunikation

1. udgave, 1. oplag, maj 2005: 47.100 stk.

ISBN 87-603-2447-3

ISBN (WWW) 87-603-2451-1

ISSN 1399-2260

Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie (Online) ISSN 1399-7394

Internetadresse: www.faellesmaal.uvm.dk

Udgivet af Undervisningsministeriet, Uddannelsesstyrelsen, Området for Grundskolen

Bestilles (UVM 5-465) hos:
Undervisningsministeriets forlag
Strandgade 100 D
1401 København K
Fax nr. 3392 5219
E-mail: forlag@uvm.dk
Tlf. nr. 3392 5220
eller hos boghandlere

Repro og tryk: Scanprint A/S

Printed in Denmark 2005

Indhold

4	Forord
5	Indledning
7	Folkeskolens formål
8	Om Fælles Mål
10	Læreplan
10	Signalement af emnet
11	Formål for emnet
12	Slutmål
12	Efter 9. klassetrin
13	Trinmål
14	Efter 3. klassetrin
14	Efter 6. klassetrin
15	Efter 9. klassetrin
16	Trinmål – synoptisk opstillet
18	Læseplan
18	1. forløb – 1.-3. klassetrin
19	2. forløb – 4.-6. klassetrin
21	3. forløb – 7.-9. klassetrin
23	Undervisningsvejledning

Forord

Med fornyelsen af folkeskoleloven i 2002 har regeringen først og fremmest ønsket at styrke fagligheden. Eleverne skal – uanset hvor i landet de går i skole – have mulighed for at tilegne sig de samme kundskaber og færdigheder, og enhver må kunne danne sig et overblik over, hvilke mål der arbejdes hen mod. Det er en forudsætning for at sikre kvaliteten i folkeskolen.

De nye faghæfter hedder FÆLLES MÅL. Fælles Mål dækker over de to vigtigste sæt af faglige tekster til skolens fag og emner. For det første de bindende fælles nationale mål i form af fagformål, centrale kundskabs- og færdighedsområder (slutmål) og trinmål samt mål og bindende indholdsbeskrivelser for børnehaveklassen. For det andet de vejledende læseplaner og beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål. Når de lokale læseplaner og beskrivelser er endeligt godkendt af kommunalbestyrelsen, bliver også de bindende – og dermed fælles – for den enkelte skole.

Fælles Mål har til hensigt at gøre det muligt at følge udviklingen i elevernes kundskabstildignelse – fra de starter i børnehaveklassen, til de forlader folkeskolen. I en rummelig folkeskole skal der være udfordringer for alle børn. Skolens undervisning skal tage udgangspunkt i det enkelte barns stærke og svage sider, så barnet når så langt som muligt i den retning, der angives i de fælles mål. Derfor er det afgørende, at lærerne og børnehaveklasselederne har frihed til – og dermed også ansvar for – at tilrettelægge undervisningen, så den tilgodeser den enkelte elev.

Folkeskolens formålsparagraf angiver den overordnede indholdsramme for skolens arbejde med elevernes alsidige personlige udvikling. Det handler om at lære noget, og det handler om at udvikle sig som menneske.

Det er i den enkelte kommune og på den enkelte folkeskole, at kvaliteten i folkeskolen skabes. Dette kan kun ske i et frugtbart samarbejde mellem lærere, børnehaveklasseledere, pædagoger, skolens øvrige medarbejdere og ledelse. Skolen har en væsentlig plads at udfylde i det enkelte barns liv, og et godt samarbejde med forældrene er en forudsætning for, at skolen kan løse sine opgaver.

Jeg håber, at de nye Fælles Mål hæfter bliver et godt værktøj i dagligdagen på skolerne. Jeg håber, de kan medvirke til at afhjælpe det problem, at nogle børn ikke lærer, hvad de skal, og at andre ikke får tilstrækkelige udfordringer.

BERTEL HAARDER
Undervisningsminister

Indledning

Fælles Mål for undervisningen kan medvirke til at styrke kvaliteten i folkeskolen på en række områder. Trinmål og slutmål kan give lærerne et klart og tydeligt billede af, hvad eleverne skal lære, uden at der tages stilling til hvordan. Trinmål og slutmål er samtidig et dialogværktøj mellem lærer og elev, lærere indbyrdes, mellem skoleleder og lærerteam samt mellem skole og hjem.

De fælles mål skal sikre en fælles folkeskole. Eleverne skal – uanset hvor i landet de går i skole – have mulighed for at tilegne sig de samme kundskaber og færdigheder. Målbeskrivelserne skal endvidere hjælpe lærere, forældre og elever med at være opmærksomme på, om en elev har brug for større udfordringer, støtte eller særlig opmærksomhed. Målene er således i høj grad et værktøj, der fremmer undervisningsdifferentiering.

Fælles Mål er en videreudvikling af Klare Mål. Det arbejde, som skolerne har iværksat med at planlægge undervisning ud fra målbeskrivelser, kan fortsætte. Tidligere kunne kommunerne vælge at gøre Undervisningsministeriets vejledende delmål til deres egne eller fastsætte egne delmål. Det nye er, at alle kommuner og skoler fremover skal følge de samme trinmål. Dertil kommer, at børnehaveklassens mål og indhold er blevet præciseret, således at der nu er fælles regler for, hvad børnene skal lære i børnehaveklassen. Hermed har børnehaveklassens undervisning fået vilkår, som er sammenlignelige med undervisningen på de efterfølgende klassetrin.

I forbindelse med revisionen af faghæfterne indføres to nye begreber: Læreplan og Undervisningsvejledning (tidligere: Vejledning). Læreplanen indeholder en præambel (et signalement af faget), fagets formål, CKF/slutmål, trinmål, vejledende beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål samt den vejledende læseplan. Undervisningsvejledningen indeholder som hidtil en vejledning i form af en række råd og vink til undervisningen. De to begreber – læreplan og undervisningsvejledning – er valgt for at skabe overensstemmelse i sprogbrug mellem folkeskole og ungdomsuddannelse med henblik på at fremme samarbejdet og kontinuiteten i uddannelsessystemet.

I forbindelse med omdannelsen af delmål til trinmål er der foretaget visse konsekvensrettelser i de vejledende læseplaner. De overskrifter, som de centrale kundskabs- og færdighedsområder er bygget op om, kan fremover genfindes i læseplanerne.

Som noget nyt skal kommunerne udarbejde beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål. Ifølge folkeskoleloven udsender undervisningsministeren et vejledende materiale til understøttelse af disse beskrivelser. Materialet er indeholdt i læreplanen for det enkelte fag.

Skolernes arbejde med elevernes alsidige personlige udvikling skal også videreføres. Forpligtelsen er nu indskrevet i selve folkeskoleloven.

KIM MØRCH JACOBSEN
Uddannelsesdirektør

Folkeskolens formål

Fra bekendtgørelse af lov om folkeskolen nr. 870 af 21. oktober 2003

§ 1. Folkeskolens opgave er i samarbejde med forældrene at fremme elevernes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, der medvirker til den enkelte elevs alsidige personlige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen må søge at skabe sådanne rammer for oplevelse, virkelyst og fordybelse, at eleverne udvikler erkendelse, fantasi og lyst til at lære, således at de opnår tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal gøre eleverne fortrolige med dansk kultur og bidrage til deres forståelse for andre kulturer og for menneskets samspil med naturen. Skolen forbereder eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

§ 2. Folkeskolen er en kommunal opgave. Kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at alle børn i kommunen sikres vederlagsfri undervisning i folkeskolen. Kommunalbestyrelsen fastlægger, jf. § 40, mål og rammer for skolernes virksomhed inden for denne lov.

Stk. 2. Den enkelte skole har inden for de givne rammer ansvaret for undervisningens kvalitet i henhold til folkeskolens formål, jf. § 1, og fastlægger selv undervisningens organisering og tilrettelæggelse.

Stk. 3. Elever og forældre samarbejder med skolen om at leve op til folkeskolens formål.

Om Fælles Mål

Med Lov om ændring af lov om folkeskolen af 30. april 2003 fastsættes fælles nationale mål for undervisningen. Det indebærer, at undervisningsministeren – i lighed med tidligere – fastsætter regler om formålet med undervisningen og om centrale kundskabs- og færdighedsområder, dvs. slutmål, for alle folkeskolens 42 fag og emner.

Endvidere fastsætter undervisningsministeren som noget nyt bindende mål – trinmål – på bestemte klassetrin. Trinmålene fastsættes, hvor det er pædagogisk begrundet ud fra det enkelte fags vejledende timetal, opbygning og progression.

Folkeskolens formål						
Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fagets formål
						CKF slutmål
						Trinmål
						Beskrivelser
						Læseplan
						Undervisningsvejledning

Slutmål og trinmål angiver fælles nationale mål for, hvad undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig af kundskaber og færdigheder i faget eller emnet, henholdsvis ved afslutningen af undervisningen og ved afslutningen af bestemte klassetrin.

Slutmålene – eller de centrale kundskabs- og færdighedsområder – er de langsigtede mål, som skal fungere som pejlemærker for undervisningen i hele forløbet. Trinmålene er de kortsigtede mål, som anvendes i forbindelse med planlægning og evaluering af undervisningen, som dialogredskab og som områder i forbindelse med vurderingen af elevens udbytte af undervisningen.

Ved udformningen af trinmål er der taget udgangspunkt i de vejledende delmål fra Klare Mål. Der er dog sket nogle justeringer som følge af, at minimumstimetallet øges, at der er kommet et minimumstimetal i visse fag, og at der i visse fag sker en ændring i begyndelses- og sluttidspunktet.

Undervisningsministeren udsender vejledende læseplaner, der angiver indholdet i undervisningen. Kommunalbestyrelsen godkender efter indstilling fra skolebestyrelsen skolens læseplaner.

Som et nyt element i det faglige hierarki skal kommunen udarbejde beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål. Beskrivelserne anvendes som et redskab i lærernes planlægning af undervisningen og i samarbejdet om fag og tværfaglige forløb med henblik på at understøtte den enkelte elevs udvikling og behov.

Undervisningsministeren udsender vejledende beskrivelser. Kommunalbestyrelsen godkender beskrivelserne efter indstilling fra skolebestyrelsen.

Med fornyelsen af folkeskoleloven har undervisningsministeren hjemmel til at fastsætte en indholdsbeskrivelse, der angiver mål for børnehaveklassen. Mål og indhold for børnehaveklassen er udformet som et faghæfte og findes ligesom de øvrige fag og emner på hjemmesiden.

Fagenes teksthierarki

1993-loven	Klare Mål	Fælles Mål	
Formål CKF (Prøvebestemm.)	Formål CKF (Slutmål) (Prøvebestemm.)	Formål Slutmål – CKF Trinmål (Prøvebestemm.)	Centrale bestemmelser
Læseplaner	Delmål Læseplaner Elevens alsidige	Beskrivelser Læseplaner Elevens alsidige	Lokale bestemmelser
Vejledning	Vejledning	Undervisnings- vejledning	Vejledende tekster

Undervisningsministeren udsender endvidere et vejledende materiale om beskrivelsen af elevernes alsidige personlige udvikling med udgangspunkt i folkeskolens formålsparagraf. Kommunalbestyrelsen skal sikre, at hensynet til elevernes alsidige personlige udvikling er tilgodeset gennem beskrivelser i læseplanerne eller på anden hensigtsmæssig måde. “Elevernes alsidige personlige udvikling” er udformet som et faghæfte og findes ligesom de øvrige fag og emner på hjemmesiden.

Formål – fag og alsidig personlig udvikling

Mange måder at lære på			Lyst til at lære				At lære sammen med andre			
Folkeskolens formål										
Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	

I praksis udmøntes undervisningsministerens hjemmel til at udsende bindende og vejledende faglige tekster ved dels at udsende 25 faghæfter – hvoraf dette hæfte er ét af dem – dels ved at oprette en hjemmeside for alle fag og emner:

<http://www.faellesmaal.wm.dk>

Læreplan for færdselslære består af:

- **Signalement**
- **Formål**
- **Slutmål**
- **Trinmål**
- **Læseplan**

Signalement af emnet

Der undervises i færdselslære på 1.-9. klassetrin.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er:

Sikker trafikal adfærd

Samspil, regler og risici

Ansvarlighed i trafikken.

I færdselslære skal de grundlæggende kundskaber og færdigheder i de tre områder udvikles som en helhed gennem hele skoleforløbet både i færdselslære, og når dele heraf indgår i tværgående emner og problemstillinger.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er grundlaget for tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen, således at eleverne kan:

- arbejde med, analysere og forstå samspillet mellem den enkelte og trafiksikkerheden, også i en samfundsmæssig betydning
- opnå indsigt i sammenhængen mellem adfærd og risikofaktorer i trafikken.

Formål for emnet

Formålet med undervisningen i færdselslære er, at eleverne opnår sikkerhed i at færdes i trafikken uden risiko for sig selv eller andre.

Stk. 2. Eleverne skal opnå viden om de faremomenter og muligheder, som de stilles overfor i trafikken.

Stk. 3. Undervisningen skal bidrage til, at eleverne bliver opmærksomme og ansvarlige trafikanter. De skal vide, at deres adfærd i trafikken er led i en sammenhæng, som giver dem muligheder, men også medansvar og forpligtelser.

Slutmål

Efter 9. klassetrin

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende færdselsregler med relation til egen færden
- vurdere faktorer, der har betydning for egen og andre trafikanters sikkerhed
- vurdere hensigtsmæssig, rigtig eller forkert adfærd i forskellige trafiksituationer.

Samspil og risici

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- vurdere risici i forbindelse med køretøjer, trafikanter og veje
- beskrive risikofaktorer i konkrete trafikale situationer
- bedømme risiko i forhold til forskellige tidspunkter og årstider
- beskrive andre trafikanters ansvar og forpligtelser.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- beskrive og vurdere forskellige holdninger til ansvarlighed i trafikken
- beskrive risiko ved sammenblanding af stimulanser og trafik.

Trinnål

Efter 3. klassetrin

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende færdselsregler med henblik på at bevæge sig sikkert som fodgænger i lokalområdet
- fortælle om handlemuligheder i relation til egen sikkerhed i lokalområdet
- fortælle om forskellige trafikanters adfærd.

Samspil og risici

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende til bløde og hårde trafikanter
- give eksempler på, hvad der har betydning for egen sikkerhed i trafikken
- fortælle om døgnets og årstidernes betydning for trafikanter
- give eksempler på sikker cyklistadfærd.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- give eksempler på handlinger, der viser ansvarlighed i trafikken.

Trinmål

Efter 6. klassetrin

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende færdselsregler som fodgænger og cyklist i kendt og ukendt område
- beskrive forhold, der har betydning for egen sikkerhed i kendt og ukendt område
- beskrive sammenhængen mellem egen og andre trafikanters adfærd.

Samspil og risici

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende til betydningen af hastighed, bremselængde og udsyn
- kende til egne og andre trafikanters ansvar og forpligtelser, styrker og svagheder
- give eksempler på risiko i forhold til forskellige tidspunkter og årstider
- kende til sikker cyklistadfærd i samspil med andre trafikanter.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- beskrive årsager til og virkning af uhensigtsmæssig adfærd i trafikken
- kende til forskellige stimulanser, der påvirker den trafikale adfærd.

Trinmål

Efter 9. klassetrin

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- kende færdselsregler med relation til egen færden
- vurdere faktorer, der har betydning for egen og andre trafikanters sikkerhed
- vurdere hensigtsmæssig, rigtig eller forkert adfærd i forskellige trafiksituationer.

Samspil og risici

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- vurdere risici i forbindelse med køretøjer, trafikanter og veje
- beskrive risikofaktorer i konkrete trafikale situationer
- bedømme risiko i forhold til forskellige tidspunkter og årstider
- beskrive andre trafikanters ansvar og forpligtelser.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- beskrive og vurdere forskellige holdninger til ansvarlighed i trafikken
- beskrive risiko ved sammenblanding af stimulanser og trafik.

Trinmål – synoptisk opstillet

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Efter 3. klassetrin	Efter 6. klassetrin
<ul style="list-style-type: none"> • kende færdselsregler med henblik på at bevæge sig sikkert som fodgænger i lokalområdet 	<ul style="list-style-type: none"> • kende færdselsregler som fodgænger og cyklist i kendt og ukendt område
<ul style="list-style-type: none"> • fortælle om handlemuligheder i relation til egen sikkerhed i lokalområdet 	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive forhold, der har betydning for egen sikkerhed i kendt og ukendt område
<ul style="list-style-type: none"> • fortælle om forskellige trafikanters adfærd 	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive sammenhængen mellem egen og andre trafikanters adfærd

Trinmål – synoptisk opstillet

Samspil og risici

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Efter 3. klassetrin	Efter 6. klassetrin
<ul style="list-style-type: none"> • kende til bløde og hårde trafikanter 	<ul style="list-style-type: none"> • kende til betydningen af hastighed, bremselængde og udsyn
<ul style="list-style-type: none"> • give eksempler på, hvad der har betydning for egen sikkerhed i trafikken • fortælle om døgnets og årstidernes betydning for trafikanter 	<ul style="list-style-type: none"> • kende til egne og andre trafikanters ansvar og forpligtelser, styrker og svagheder • give eksempler på risiko i forhold til forskellige tidspunkter og årstider
<ul style="list-style-type: none"> • give eksempler på sikker cyklistadfærd 	<ul style="list-style-type: none"> • kende til sikker cyklistadfærd i samspil med andre trafikanter

Trinmål – synoptisk opstillet

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

Efter 3. klassetrin	Efter 6. klassetrin
<ul style="list-style-type: none"> • give eksempler på handlinger, der viser ansvarlighed i trafikken 	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive årsager til og virkning af uhensigtsmæssig adfærd i trafikken
	<ul style="list-style-type: none"> • kende til forskellige stimulanser, der påvirker den trafikale adfærd

Trinmål – synoptisk opstillet

Sikker trafikal adfærd

	Efter 9. klassetrin
	<ul style="list-style-type: none"> • kende færdselsregler med relation til egen færden
	<ul style="list-style-type: none"> • vurdere faktorer, der har betydning for egen og andre trafikanters sikkerhed
	<ul style="list-style-type: none"> • vurdere hensigtsmæssig, rigtig eller forkert adfærd i forskellige trafiksituationer

Trinmål – synoptisk opstillet

Samspil og risici

	Efter 9. klassetrin
	<ul style="list-style-type: none"> • vurdere risici i forbindelse med køretøjer, trafikanter og veje
	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive risikofaktorer i konkrete trafikale situationer • bedømme risiko i forhold til forskellige tidspunkter og årstider
	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive andre trafikanters ansvar og forpligtelser

Trinmål – synoptisk opstillet

Ansvarlighed i trafikken

	Efter 9. klassetrin
	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive og vurdere forskellige holdninger til ansvarlighed i trafikken
	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive risiko ved sammenblanding af stimuli og trafik

Læseplan

Færdselslære er et af folkeskolens tre obligatoriske emner på 1.-9. klassetrin. Disse emner er ikke tillagt et selvstændigt timetal, men indgår i undervisningen i de obligatoriske fag, dvs. inden for de obligatoriske fags timetalsramme.

I det omfang, det ikke fremgår af læseplanen, hvilke fag undervisningen henlægges til, påhviler det skolelederen at træffe beslutning om, hvilke fag undervisningen i de obligatoriske emner skal foregå i, eller om den gives af klasselæreren i forbindelse med klassens tid. Som regel koordinerer klasselæreren arbejdet med klassens lærere, en evt. færdselskontaktlærer og øvrige ressourcepersoner. Skolens færdselskontaktlærer kan rådgive og vejlede i forbindelse med undervisningen.

Med udgangspunkt i den enkelte elev som trafikant skal undervisningen omfatte konkrete forhold samt praktiske og teoretiske aktiviteter.

Undervisningens indhold skal vælges ud fra lokale, aktuelle eller årstidsbestemte forhold.

Det er nødvendigt at etablere et tæt samarbejde med forældrene, og det vil være en fordel at inddrage politi og gæstelærere i undervisningen.

1. forløb – 1.-3. klassetrin

På disse klassetrin arbejdes der meget konkret og ud fra det, børnene kender.

Undervisningen omfatter skolevejen og det nære miljø, og der arbejdes med valg af sikre ruter, rigtig og forkert adfærd og bedømmelse af risiko i trafikken.

Undervisningen skal endvidere omfatte de færdselsregler og -anvisninger, som er nødvendige for, at eleverne kan færdes sikkert.

I undervisningen introduceres de mest basale forholdsregler ved tilskadecomst i trafikken.

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen omfatter især

- sikre og farlige steder i trafikken, specielt i lokalområdet
- sikre legeområder
- gå- og cykelregler, herunder relevante færdselstavler
- cykelbeherskelse
- gennemgang af sikkerhedsudstyr, herunder cykelhjelm, reflekser og sikkerhedssele
- børns synlighed i trafikken
- børns placering i en bil
- vurdering af rigtig og forkert adfærd.

Læseplan

Samspil og risici

Undervisningen omfatter især

- skelnen mellem forskellige typer af trafikanter i forhold til deres størrelse, hastighed og hensigt
- trafikanter, som kan være farlige at møde
- myldretid.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen omfatter især

- vintertrafik: mørke, refleks, lygter og glat føre
- forskellige trafikantgruppers vanskeligheder
- grundlæggende forholdsregler i forbindelse med tilskadekomst, herunder alarmering og den første hjælp.

I første forløb skal eleverne arbejde med at

- vælge sikker adfærd i konkrete situationer med hensyn til fx tid, sted og tegngivning
- afprøve regler og praktiske færdigheder i lokalområdet
- kunne orientere sig grundigt som fodgænger og cyklist
- passe på hinanden i trafikken.

2. forløb – 4.-6. klassetrin

Udgangspunktet på disse klassetrin er, at eleverne i højere grad end tidligere færdes på egen hånd i den almindelige trafik til fods eller på cykel. Derfor skal undervisningen omfatte kendskab til egne muligheder og begrænsninger, hensigtsmæssig adfærd og øvelse i at vurdere, hvilke risici andre trafikanter frembyder.

Undervisningen skal belyse forskellige forhold, som kan forårsage ulykker. Kendskabet til færdselsreglerne vedligeholdes og udbygges. Desuden skal der arbejdes med sammenhængen mellem trafik og miljø.

Undervisningen omfatter endvidere elementer af førstehjælp i forbindelse med tilskadekomst i trafikken.

Læseplan

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen omfatter især

- gå- og cykelregler, herunder færdselstavler
- sikker cyklist i trafikken
- tegngivning og hensigt i trafikken.

Samspil og risici

Undervisningen omfatter især

- sikre og farlige steder og tidspunkter
- farlige modpartner i trafikken
- forhold, der kan forebygge eller forårsage ulykker
- øvelser i at forudse risikomomenter i forbindelse med andre trafikanter, fx i forhold til fart, bremselængde, blinde vinkler og tunge køretøjer
- sigtbarhed, mørke, refleks og lygter
- trafik og miljø, fx trafikens belastning af miljøet og valg af transportmiddel.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen omfatter især

- hyppigt forekommende uheldstyper og forebyggelse af dem
- svage trafikanter, fx børn og gamle
- forskellige stimulanser, der kan få indflydelse på sikkerhed i trafikken
- forholdsregler ved tilskadekomst i trafikken – alarmering og almindelig førstehjælp.

I andet forløb skal eleverne arbejde med at

- bruge relevante gå- og cykelregler i kendt og ukendt område
- orientere sig og vælge hensigtsmæssig adfærd i kendt og ukendt område
- træffe forholdsregler i situationer med øvrige trafikanter
- iagttage og afprøve cykling under forskellige fysiske forhold
- undersøge, hvilken betydning døgnets rytme og forskelligt vejrlig har for samspillet i trafikken
- cykle sikkert og opmærksomt i trafikken, herunder med brug af tydelig tegngivning
- undersøge og diskutere konkrete eksempler på uhensigtsmæssig adfærd i trafikken.

3. forløb – 7.-9. klassetrin

Udgangspunktet på disse klassetrin er, at eleverne i højere grad end tidligere har mulighed for at overskue komplekse sammenhænge. Derfor skal eleverne arbejde med adfærd, ansvarlighed og holdninger i relation til trafik.

Undervisningen omfatter risikobevidsthed og hensyntagen i trafikken, samtidig med at kendskabet til relevante færdselsregler og -tavler vedligeholdes og udbygges.

Der arbejdes med sammenhængen mellem trafik og miljø.

Undervisningen omfatter endvidere forholdsregler ved ulykker, herunder førstehjælp.

Sikker trafikal adfærd

Undervisningen omfatter især

- forudseenhed og opmærksomhed i trafikken
- ansvarlig og sikker adfærd i trafikken
- relevante færdselsregler
- vurdering af rigtig og forkert adfærd.

Samspil og risici

Undervisningen omfatter især

- hårde og bløde trafikanter
- knallertkørsel
- fritidsjob og trafik
- typiske uhelds- og ulykkessituationer, fx på forskellige tidspunkter og årstider
- trafikplanlægning og sammenhæng mellem trafik og miljø, fx sikre veje, miljøbeskyttende foranstaltninger og valg af transportform.

Ansvarlighed i trafikken

Undervisningen omfatter især

- viden og holdninger bag trafikadfærd
- alkohol og trafik
- andre stimulanser, der kan få indflydelse på sikkerhed i trafikken
- forholdsregler ved ulykker, herunder standsning af ulykken, livreddende førstehjælp, tilkaldelse af hjælp og almindelig førstehjælp.

Læseplan

I tredje forløb skal eleverne arbejde med at

- forholde sig til risikofaktorer og hensyntagen i trafikken som fodgænger, cyklist, knallertkører eller passager i en bil
- beskrive og analysere forskellige situationer, der har betydning for trafiksikkerheden
- forstå at tage medansvar og drage omsorg for hinanden
- fastholde opmærksomheden på orientering og tegngivning
- forholde sig til følger af uhensigtsmæssig adfærd.

Undervisningsvejledning

Indhold

- 24 Indledning**
- 24 Placering af færdselslære i skoleforløbet**
- 25 Færdselsundervisning**
 - 26 Det er handling, der tæller
- 26 Førstehjælp**
- 27 Små og store elever – progression**
- 27 Fagligt og tværfagligt**
- 28 Metodeovervejelser**
 - 28 Praktiske aktiviteter
 - 29 Teoretiske (eller mindre praktiske) aktiviteter
- 30 Kundskabs- og færdighedsområderne**
- 31 Læseplanens emner i samarbejde med skolens fag**
 - 31 Tre indfaldsvinkler
- 33 Klasselæreren**
- 33 Skolens færdselskontaktlærer**
- 34 Samarbejdsparter**
 - 34 Forældrene
 - 35 Politiet
 - 35 Andre
- 36 Knallertundervisning**
- 36 Materialer**
- 37 Eksempler på undervisningsforløb**
 - 37 1. forløb (1.-3. klassetrin)
 - 40 2. forløb (4.-6. klassetrin)
 - 43 3. forløb (7.-9. klassetrin)
 - 44 Ideer til områder, hvor færdselsemner kan indgå
 - 46 Førstehjælp i 3. forløb
- 47 Henvisninger**

Undervisningsvejledning

Indledning

Børn færdes selvstændigt i trafikken som fodgængere eller cyklister – som såkaldt bløde trafikanter. Det betyder blandt andet, at de er sårbare i forhold til de kræfter, som bevæger sig i trafikken omkring dem. God fysisk planlægning af trafikmiljøet kan i høj grad være med til at forebygge trafikuheld, samtidig med at det kan være med til at gøre oplevelsen ved at færdes i trafikken mindre utryg.

Ud over et godt trafikmiljø (fx stier, god skiltning, bump eller nedsat hastighed) kan forskellige personlige sikkerhedsforanstaltninger (bl.a. refleksbrikker, cykelhjelme, sikkerhedsseler) være med til at mindske risikoen i trafikken. Men selv en god udformning af det fysiske miljø og gode personlige sikkerhedsforanstaltninger kan ikke sikre, at man kommer helskindet igennem trafikken. Derfor sætter man fra samfundets side også ind med informations- og undervisningsaktiviteter.

Ligesom det er af afgørende betydning, at eleverne lærer at færdes sikkert og passe på sig selv i det trafikale rum, er det vigtigt, at eleverne bliver bevidste om nødvendigheden af at hjælpe sig selv og andre, hvis uheldet er ude. Førstehjælpsundervisning og -materialer skal være tilpasset elevernes alder og modenhed. Formålet med førstehjælpsundervisning er at give eleverne kompetencer og selvtillid, således at de kan reagere og handle hensigtsmæssigt. Førstehjælpsundervisning er også at kommunikere præventive foranstaltninger samt at styrke en ændret adfærd i retning af at gøre alle mere sikre.

Den undervisning, der gives i skolen, skal rettes ind efter den fysiske og psykiske formåen, som børn og unge har på forskellige alderstrin i forhold til trafikken. Børnene skal gradvist lære at færdes sikkert som selvstændige trafikanter. For at kunne det, skal de have erfaringer med trafikken. Samlet kan man sige, at de gennem opvæksten skal have udviklet deres kompetencer til at begå sig sikkert i trafikken. Det kræver indsigt, praktisk arbejde og progression i forhold til de emner, som tages op.

Placering af færdselslære i skoleforløbet

Undervisning i færdselslære skal foregå i hele skoleforløbet med hovedvægten på forskellige sider af emnet til forskellige tider. Emnet er obligatorisk, men der er ikke regler for, hvornår og i hvilken sammenhæng færdselslære skal indgå i undervisningen.

Ifølge folkeskoleloven indgår færdselslære i undervisningen i de obligatoriske fag, dvs. inden for de obligatoriske fags timetalsramme. I det omfang, det ikke fremgår af læseplanen, hvilke fag undervisningen henlægges til, påhviler det skolelederen at træffe beslutning om, inden for rammerne af hvilke fag undervisningen i det obligatoriske emne skal foregå, eller om den gives af klasselæreren i forbindelse med klassens tid. Sædvanligvis koordinerer klasselæreren arbejdet med klassens lærere, med en eventuel færdselskontaktlærer og med øvrige ressourcepersoner. Skolens eventuelle færdselskontaktlærer vil kunne rådgive og vejlede i forbindelse med undervisningen.

Undervisningsvejledning

Færdselslære skal tages op regelmæssigt gennem hele skoleforløbet. Dette understreges af ulykkesstatistikkerne, der viser, at ældre børn og unge oftere kommer til skade i trafikken end yngre børn. Derfor er det af afgørende betydning, at man fastholder fokus på færdselsundervisningen også på de ældste klassetrin.

Sidst i denne vejledning findes undervisningseksempler beskrevet inden for de tre forskellige forløb – 1.-3., 4.-6. og 7.-9. klassetrin – svarende til læseplanens opdeling. Hvornår man vil placere et givent undervisningsforløb, må i høj grad afhænge af lærerens kendskab til eleverne og af elevernes erfaringer og færdigheder

Det kan være en fordel at fastlægge bestemte aktiviteter, fx gåprøve og cyklistprøve til bestemte tidspunkter i skoleforløbet. Det kan skabe en god tradition på den enkelte skole. Disse to typer prøver skal begge ses som integrerede dele af undervisningsforløb, ikke som enkeltstående aktiviteter. Det samme vil være tilfældet med inddragelse af en trafikinformator i de ældste klasser. Ud over disse foreslåede grundige og fastlagte aktiviteter, skal emnet eller elementer fra det indgå i den almindelige undervisning i naturlig sammenhæng med fagene.

Færdselsundervisning

Undervisningen har som mål at lære eleverne “at færdes”. Vægten i undervisningen skal derfor lægges på positive oplevelser og aktiverende, fremadrettede aktiviteter. I forbindelse med færdsel er det nødvendigt at inddrage regler og elementer af førstehjælp samt tale om ulykker og også bruge løftede pegefingre. Det må komme ind i undervisningen, hvor det falder naturligt, men skal ikke bruges som eneste indfaldsvinkel.

Elevernes – og alle andres – rolle i trafikken kan anskues ud fra to fundamentalt forskellige synsvinkler. På den ene side er vi potentielle ofre, som skal lære at færdes defensivt for selv at overleve. På den anden side er vi aktive medspillere i et socialt samspil, trafikken, hvor vores egen adfærd, vore egne valg (rigtige eller forkerte) kan få konsekvenser for andre mennesker, ligesom andres adfærd kan få konsekvenser for os. Begge synsvinkler må anlægges i forbindelse med færdselsundervisningen.

De mindste elever har vanskeligt ved at sætte sig i andre trafikanters sted. Derfor må undervisningen på de yngste klassetrin især sigte imod, at børnene lærer at klare sig defensivt og så sikkert som overhovedet muligt. Men efterhånden, som eleverne opnår større modenhed og evne til at se komplicerede sammenhænge, også fra andre synsvinkler end deres egen, skal den anden synsvinkel være en vigtig del af undervisningen, således at eleverne gradvist kommer til at se sig selv som en del af en helhed. Dette indebærer bl.a. hensyntagen til helheden, forståelse og medansvar for mennesker og for miljø. I et lidt længere perspektiv er det udgangspunktet for, at eleverne – også når de forlader skolen og bliver voksne – bliver gode og ansvarlige trafikanter.

Færdselsundervisningen skal være med til at give eleverne gode oplevelser og lyst til at færdes på fornuftige måder. Den skal ikke indgyde dem angst, så de aldrig tør vove sig

Undervisningsvejledning

ud. Men på den anden side skal de opnå et realistisk billede af, hvad de selv kan klare, og hvad man kan forvente (eller i værste fald frygte) fra andre trafikanter. De skal arbejde med, hvordan de undgår at bringe sig i farlige situationer, og de skal lære, at det ikke altid er nok at stole på de andre i trafikken. Derfor må de lære at træffe deres egne forholdsregler, at være forudseende og at handle hensigtsmæssigt.

Det er handling, der tæller

Adfærden skal være i fokus, når man underviser i færdselslære. Det er det, vi **gør** i en konkret valgsituation, der får konsekvenser for os selv eller for andre. Bestemmende for adfærden er en række vigtige faktorer, som undervisningen skal bygge på og udbygge. Det drejer sig om **viden** (om regler, om fysiske forhold og medansvar for andre mennesker), **motivation og vilje** til at ville handle på en bestemt måde i den givne situation. Og det drejer sig om **kunnen**, om trafikal formåen.

Hvert enkelt menneske har holdninger til at færdes i trafikken. De kan handle om konkrete forhold og eventuelt være formuleret eksplicit: “Jeg gør altid sådan og sådan ...”, “Jeg passer altid ekstra godt på ved venstresving ...”, “Jeg gider ikke give tegn ...”, “Jeg mener, at fartoverskridelser er ok”.

Eller holdningerne kan være underliggende, implicite: “Jeg er altid på vagt ...” eller “Jeg gør det, der er nemmest for mig selv ...”. Disse underliggende holdninger er nært knyttet til personlighed og livsstil.

Ingen mennesker ønsker at skade andre i trafikken. Men selv den rigtigste og mest ædle holdning til, hvordan man skal optræde i trafikken, stemmer ikke altid overens med den adfærd, som man udviser i en faktisk situation. I trafikken reagerer vi ofte spontant og ikke altid i overensstemmelse med vore grundlæggende holdninger.

Førstehjælp

Førstehjælpsundervisningen skal først og fremmest rettes mod de situationer, hvor børn og unge kan blive involveret i forbindelse med deres færden i trafikken. Udgangspunktet bør derfor være omsorg, tryghed og overblik.

Undervisningen i førstehjælp i forbindelse med færdselslære bør ske progressivt i forhold til, hvad eleverne kan overskue og magte. Udgangspunktet for de yngste elever skal være hjælp og omsorg med enkelte elementer og håndgreb, fx i forbindelse med alarmering og håndtering af små dagligdags uheld. For de ældste elever kan undervisningen dreje sig om at handle mere direkte i forhold til tilskadekomne og ulykkessituationen, fx standsning af ulykker, sikkerhed i at anvende aflåst sideleje og kendskab til livreddende førstehjælp.

Undervisningsvejledning

Undervisning i førstehjælp i færdselslære skal primært omhandle tilskadekomst og ulykker i trafikken. I den forbindelse er det vigtigt at have en progression i målene for undervisningen og repetere tidligere stof, hver gang emnet berøres.

Små og store elever – progression

Det kræver abstraktionsevne at kunne overføre indlæring fra en situation til en anden. Eller at kunne overføre indlæring fra et undervisningsmateriale til en konkret situation. Derfor er det vigtigt, at man på de yngste klassetrin, hvor børnenes abstraktionsevne ikke er særlig udviklet, gør undervisningen særdeles konkret. De skal ud at gå på de veje, man taler om. De skal opleve det vejkryds, som de skal lære at passere.

I nogle sammenhænge er det rigtigt, at undervisningen skal gå fra at være konkret hos de yngste til at være mere abstrakt hos de ældste. I færdselsundervisning er dette kun delvis rigtigt. Eleverne kan abstrahere mere, jo ældre de bliver. Men det er vigtigt, at man på de ældre klassetrin ikke forledes til at lade færdselsundervisningen blive abstrakt, så den udelukkende handler om statistik, tal, alkohol- og risikoberegninger. Mere konkrete og personligt involverende områder må stadig indgå, fx: Besøg af en ung trafikskadet – Hvordan kommer man sikkert hjem fra en fest – Iagttagelser og målinger – Planlægning af trafik.

Undervisningen hos de ældste elever skal fortsat være konkret i en vis forstand. Elevernes større evne til at arbejde med abstrakte forhold kan især få betydning for, hvilke emner man vælger at tage op. Hvis mange elever kører på knallert, bør dette være et emne i undervisningen. Når emnerne er valgt, må de fortsat bearbejdes konkret og tæt på elevernes egen virkelighed. Færdselslære må aldrig blive en intellektuel øvelse alene, selvom der naturligvis kan indgå intellektuelle overvejelser, som kan være med til at perspektivere denne del af livet.

Fagligt og tværfagligt

Med den nære tilknytning, som trafik har til alle menneskers dagligdag i et moderne samfund, er der mange muligheder for og anledninger til at inddrage færdselslære i forbindelse med undervisningen i alle skolens fag.

Man kan behandle trafik eller færdsel som selvstændigt emne. Det kan for eksempel ske i forbindelse med et afgrænset, træningspræget emne som gå- eller cykelundervisning, hvor også regler og færdselstavler inddrages. Et eksempel på færdselslære som selvstændigt emne kan være "Sikker cyklist i trafikken". Her kan delemner som cykelregler og hårde og bløde trafikanter indgå i undervisningen.

Undervisningsvejledning

Færdselslære kan også tages op i tværfaglig sammenhæng som led i bredere sammensatte undervisningsforløb. Færdselslære kan her bl.a. bidrage til, at undervisningen bliver praktisk, da der er store muligheder for at tage udgangspunkt i øvelser og iagttagelser og for at inddrage kreative aktiviteter. Eksempler på færdselslære i tværfaglige sammenhænge kan være "Holdninger og adfærd i trafikken" eller "Trafik og alkohol". Her kan undervisningen for eksempel tilrettelægges ud fra samfundsmæssige, miljømæssige, etiske – eventuelt selvoplevede – synsvinkler, og arbejdet med færdsel kan ske både i praktisk og i mere teoretisk form.

Metodeovervejelser

Færdselsundervisning skal indeholde mange praktiske aktiviteter. Der skal være mulighed for at træne færdigheder, fx køre på cykel, eller at gøre iagttagelser i trafikken uden for skolen. Disse aktiviteter skal have deres plads i færdselsundervisningen. Klassens ture ud fra skolen – til fods eller på cykel – bør undertiden bruges som gode anledninger til at drøfte trafikemner. Undervisning, som tager udgangspunkt i bøger eller film, bør relateres til de fysiske omgivelser. Dagligliv og trafik hænger ofte tæt sammen, og det bør færdselsundervisningen både benytte sig af og lægge op til.

Førstehjælpsundervisning er ligeledes en praktisk undervisning; eleverne lærer ved at *handle*. Rollespil og praktiske øvelser både i og uden for klassen giver anledning til at lære nyt, reflektere og repetere. Fx kan et simuleret cykeluheld i skolegården være udgangspunkt for, at eleverne skal danne sig overblik over uheldet, orientere sig om uheldets omfang samt hurtigt at finde voksne eller telefon og foretage korrekt alarmering. At øve sig på hinanden i forbindelse med træning i aflåst sideleje, foretage standsninger af blødninger og kontrollere for livstegn kan forekomme alle steder – også i klasseværelset.

Undervisningen skal foregå i en vekselvirkning mellem praktiske øvelser, iagttagelser og aktiviteter i og uden for skolen.

Det giver anledning til at overveje, hvilke aktiviteter der egentlig lægger hovedvægten på det praktiske, og hvilke der især er kendetegnet ved at være teoretiske. Der behøver ikke at være en skarp opdeling mellem aktiviteter af den ene eller den anden slags. Som mulig inspiration er her en oversigt over en række aktiviteter, som alle kan indgå i eller kan relateres til færdselsundervisning og førstehjælp. Listen er ikke udtømmende, og den er ikke prioriteret.

Praktiske aktiviteter:

- gå
- cykle
- måle, tælle
- iagttage, se, lytte
- besøge (skolepatruljen, skadestue ...)

Undervisningsvejledning

- få besøg af (trafikinformator, politi ...)
- tage på tur
- arbejde med regler
- træne motoriske færdigheder
- vise sin kunnen for andre
- lege reaktions- og stoplege
- lege lys- og reflekslege
- lade de store børn undervise de mindre
- tælle forskellige trafikantkategorier (hvem forurener mest/mindst?)
- arbejde med trafikplanlægning
- arbejde med computerprogrammer (simulering, beregning, tekst og billeder)
- male, tegne, bygge
- fotografere, illustrere
- synge (fx færdselssange)
- reparere (fx cykler)
- spille spil
- undersøge regler
- undersøge overholdelse af regler
- undersøge færdselstavler
- lave kampagne
- praktiske øvelser, fx alarmering og aflåst sideleje
- standsning af ulykker, blødninger
- rollespil i forbindelse med førstehjælp.

Teoretiske (eller mindre praktiske) aktiviteter:

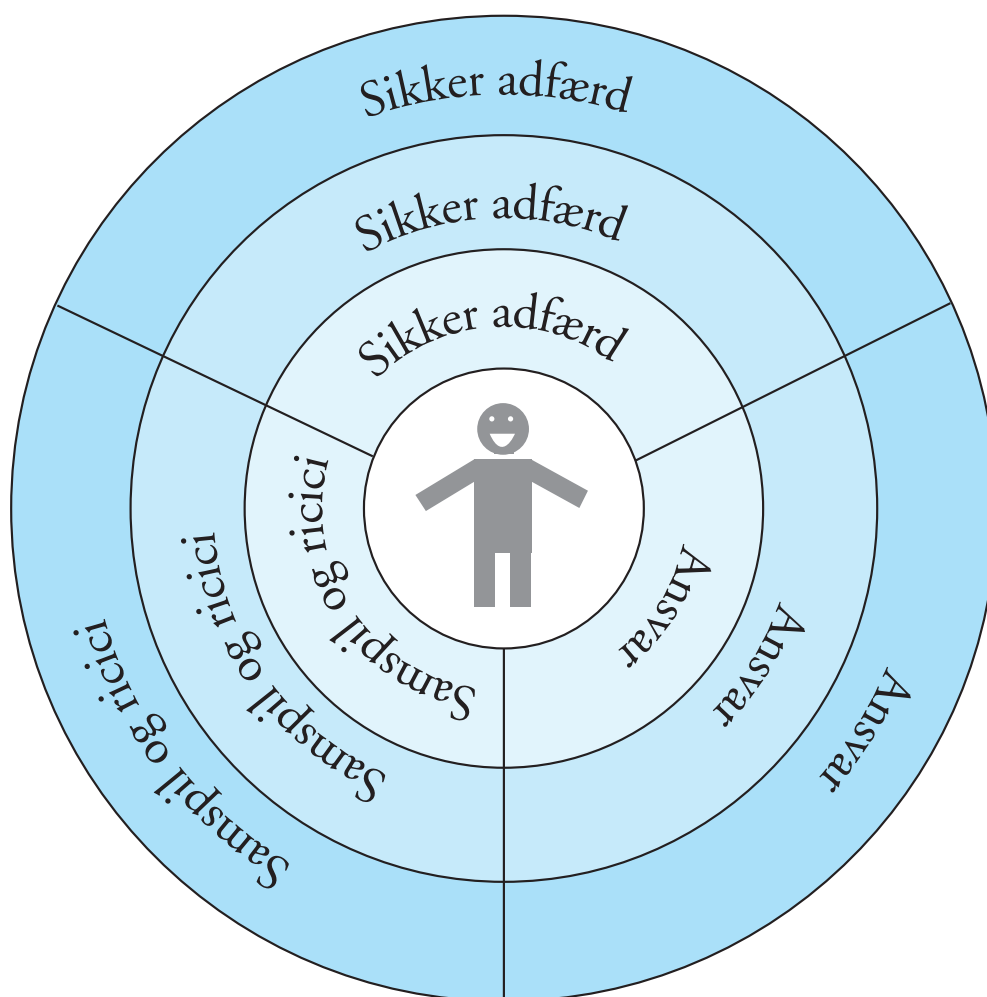
- undres, fundere, forarges
- læse (skøn- og faglitteratur)
- skrive (fabulere, digte, rapportere, forespørge ...)
- analysere (fx årsagssammenhænge, debatter)
- interviewe
- lytte (fx til foredrag)
- samtale
- tælle og registrere
- se på film, video, billeder
- planlægge (tur, undervisningsforløb)
- invitere
- producere undervisningsmateriale til andre
- læse om (kroppen, sikkerhed, regler, trafikulykker, statistik ...)
- læse om kroppens reaktioner i forbindelse med uheld og ulykker
- planlægge (fx sin ønskeby)
- informere
- beregne (fx alkoholforbrænding)
- undersøge kampagner.

Undervisningsvejledning

Kundskabs- og færdighedsområderne

Følgende model illustrerer de faktorer, som de centrale kundskabs- og færdighedsområder dækker. Den viser de hovedelementer, der spiller sammen i trafikken, og som derfor skal behandles i undervisningen. Udgangspunktet er det enkelte barn. For hvert trin udvides cirklen omkring barnet. Det afspejler barnets egen udvikling og kravene til barnet – og det skal afspejles i den progression, som de forskellige undervisningsforløb om færdsel planlægges ud fra.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er dimensioner i færdselsundervisningen. En skarp opdeling af dem på alderstrin eller på emner vil derfor ikke være rimelig. De skal overvejes i forhold til ethvert undervisningsforløb – og man bør komme ind på dem over en årrække. Fra især at handle om barnets egen sikre adfærd på de yngste klassetrin udvides fokus til i højere grad også at omfatte forholdet til andre trafikanter og til samfundet på de ældste klassetrin.

Læseplanens emner i samarbejde med skolens fag

Tre indfaldsvinkler

Læseplanens emner kan tilgodeses på forskellige måder, idet man i planlægningen også må medtænke børnenes udviklingstrin. Der kan principielt være tre forskellige udgangspunkter, når emnerne skal behandles i undervisningen: Færdsel som selvstændigt emne, færdsel som en del af tværfaglige emner og færdsel med udgangspunkt i et enkelt fag.

1. Færdsel som selvstændigt emne

Det kan være en god ide i en periode at sætte fokus på færdsel. Især er det velegnet i forbindelse med træningsprægede aktiviteter, som når eleverne fx træner i at gå sikkert til og fra skole (og eventuelt afslutter med at aflægge en "gåprøve"), eller når skolen holder cyklistprøver i samarbejde med politiet. I sådanne forløb er det naturligvis godt at supplere med andre former for bearbejdning af emnet end det rent træningsprægede.

Hvis man i 1. klasse i en periode fokuserer på gåtræning og gåregler, kan det være en ide, at der i klassen er et sæt frilæsningsbøger med færdselsindhold, herunder omsorg ved færdselsuheld, sammensat til lejligheden fra skolebiblioteket. Eleverne kan kigge eller læse i disse bøger, det kan måske give anledning til fortælling eller billedmæssige udtryk af (egne) oplevelser. Eller man kan med lidt hjælp fotografere de farlige steder, som skal passeres på gåturene. På lidt senere klassetrin kan også skriftlige beretninger og foto eller video fra trafikken komme på tale.

2. Udgangspunkt i tværfaglige emner og problemstillinger – nogle eksempler

Færdselslære har berøringsflader med andre emner og fag, både med hensyn til indhold og metoder. Emnet kan derfor i hele skoleforløbet indgå i undervisningsforløb, der er tilrettelagt ud fra tværgående emner og problemstillinger.

Nogle af læseplanens emner er eksempler herpå og kan på forskellige måder bearbejdes i et samarbejde mellem færdselslære og et eller flere af de eksisterende fag. Når man vurderer, hvilket fagsamarbejde der er relevant, må blandt meget andet elevernes alder og klassetrin tages i betragtning.

"Vintertrafik: Mørke, refleks, lygter og glat føre" kan bearbejdes i natur/teknik. Der kan laves forsøg, som viser, hvilken virkning refleks og lygter kan have i den mørke tid, og hvordan øjet indstiller sig i forhold til en kraftig og en mindre kraftig lyskilde. Derudover kan man – eventuelt i samarbejde med idræt – lave aktiviteter og lege med lommelygter og reflekser i en mørkelagt gymnastiksal eller med "tågebriller" på (af uklar plastik), så emnet bearbejdes på flere måder. Eventuelt kan der suppleres med læsning eller skrivning af små historier eller reportager om færdsel i den mørke tid. Her er mulighed for nogle danskfaglige aktiviteter.

Undervisningsvejledning

“Gå- og cykelregler, cykelbeherskelse, cykling under forskellige fysiske forhold” kan naturligt indgå i et samarbejde med idræt, da der i disse emner er elementer af motorisk træning og færdighed.

“Sikre og farlige steder i trafikken” eller “Hårde og bløde trafikanter” kan bearbejdes i natur/teknik og idræt.

“Vurdering af rigtig og forkert adfærd”, “Ansvarlig og sikker adfærd i trafikken”, “Viden og holdninger bag trafikadfærd”, “Trafikplanlægning og sammenhæng mellem trafik og miljø” kan bearbejdes i et samarbejde mellem dansk, samfundsfag og evt. kristendoms-kundskab.

3. Udgangspunkt i et enkelt fag – nogle eksempler

I forbindelse med færdselslære vil man ikke altid tage udgangspunkt i færdighedstræning eller i en tværgående problemstilling. Det kan også tænkes, at man går den anden vej og ønsker at tage udgangspunkt i et eksisterende fag og vurdere, hvilke færdselsmæssige aspekter eller områder, der naturligt kan bearbejdes i forbindelse med dette fag. Derfor skal der i det følgende gives eksempler herpå.

Natur/teknik med trafikindhold

Det er blevet glat på vejene. Man vil undersøge, hvor meget det betyder for bremselængde og for fodgængeres og køretøjers evne til at manøvrere.

Der kan laves forsøg på et afgrænset område udendørs. Sammenlign med et område, der ikke er glat. Prøv med at stå fast, gå, løbe, standse, evt. cykle eller køre med legetøjsbiler. Hvis man laver forsøg med cykling, bør cykelhjelme være obligatorisk! Tal sammen om, at det ikke kun er dig (den enkelte elev), der har problemer – det gælder også de andre i trafikken. De opfører sig altså muligvis ikke helt, som man forventer i normalt føre. I glat føre har de større bremselængde og manøvrerer mindre sikkert. Nogle trafikanter er farligere at møde end andre. Tunge og store køretøjer kan måske give særlige vanskeligheder i glat føre, selv om de naturligvis skal afpasse hastigheden efter forholdene. Hvilke forholdsregler kan den “bløde trafikant” selv tage?

Dansk med trafikindhold

Spirituskørsel er blevet aktuelt ved, at en er kommet til skade – eller kun med nød og næppe har undgået det. Det skal understreges, at det er ulovligt at være i spirituspåvirket tilstand, ikke kun ved bilkørsel, men også ved kørsel på cykel og knallert. Elevernes medbestemmelse må få betydning for, hvordan emnet skal defineres og gribes an. Derfor er det følgende ikke en opskrift, men et af flere mulige forløb.

Klassen ønsker at undersøge, hvilke holdninger forskellige grupper har til spirituskørsel. Der kan arbejdes med noveller og artikler med tilknytning til emnet, eleverne kan skrive tekster med fiktivt eller ikke-fiktivt indhold. Konsekvenserne ved færdselsuheld kan belyses ved at interviewe en sygeplejerske fra skadestuen og ved at invitere en trafikinformator på besøg i klassen eller ved at tage kontakt til politiet eller bilinspektionen. (Se omtale af trafikinformatorer i afsnittet om samarbejdsparter.)

Undervisningsvejledning

Eleverne kan evt. arbejde med, hvordan en kampagne mod spirituskørsel skal udformes, hvis den skal være virksom over for deres egen – eller en anden valgt – aldersgruppe. Viden om alkohol og kroppen kan fås fra samarbejde med biologi. De etiske aspekter inddrages, fx i et samarbejde med kristendomskundskab, hvor det diskuteres, hvad bagved liggende holdninger betyder for menneskers adfærd. Hvornår handler vi i overensstemmelse med vore holdninger, hvornår ikke – og hvorfor ikke altid? Måske producerer en gruppe elever en videofilm eller et lille spil om emnet, gerne med belysning af forskellige synsvinkler. Eleverne diskuterer de forholdsregler, de selv kan træffe, evt. sammen med deres forældre, for at undgå at komme i berøring med spirituskørsel.

Klasselæreren

For at sikre, at færdselslære tages op i undervisningen med jævne mellemrum i hele skoleforløbet, er det nødvendigt, at en af klassens lærere er ansvarlig for at koordinere planlægningen. Det er naturligt, at klasselæreren påtager sig denne rolle.

Klasselæreren tager initiativ til, at undervisningsforpligtelsen over for emnet aftales og tilrettelægges i klasseteamet eller blandt klassens lærere. Det er hensigtsmæssigt at planlægge for et skoleår ad gangen, idet man samtidig tager hensyn til langtidsperspektivet i det samlede skoleforløb. Et praktisk hjælpemiddel som klassens logbog vil naturligt kunne støtte hukommelsen, lette overgangen ved eventuelle lærerskift og give gode muligheder for at planlægge med progression.

Fastlæggelse af undervisningen i færdselslære indgår som en del af den samlede plan for undervisningen på den enkelte skole, evt. i form af en årsplan, hvori skolen fastlægger de tilbagevendende aktiviteter, fx cyklistprøver og lejrskoler, og placering af de obligatoriske emner på relevante klassetrin.

Skolens færdselskontaktlærer

Det anbefales, at skolen udpeger en lærer til at fungere som færdselskontaktlærer. Hvis skolen har en færdselskontaktlærer, er det dennes opgave at give råd og vejledning til skolens øvrige lærere i forbindelse med færdselsundervisning. Den væsentligste vejledning gives til klasselærerne, som koordinerer deres classes færdselsundervisning. Derudover kan også lærere i andre fag, hvor færdsel eller emner med relation til færdsel behandles, have brug for vejledning fra færdselskontaktlæreren.

Kontaktlæreren formidler kendskab til undervisningsmaterialer og giver råd om, hvordan undervisningen kan tilrettelægges. Kontaktlæreren er ansvarlig for tilsynet med skolens materialer og hjælpemidler til færdselsundervisning, eventuelt i samarbejde med skole-

Undervisningsvejledning

bibliotekaren. Det er kontaktlæreren, der bestiller de relevante materialer hjem til klasserne samt sørger for at supplere og udbygge skolens samling af materialer til færdselsundervisning.

Kontaktlæreren sikrer en løbende kontakt med politiet, Rådet for Større Færdselssikkerhed og dettes repræsentant i den pågældende politikreds. Denne kontakt hindrer dog ikke, at klasselærere også selv tager kontakt til de pågældende samarbejdsparter. Kontaktlæreren sikrer desuden kontakten til de lokale færdselssikkerhedsudvalg, hvor sådanne er oprettet.

Hvis der på skolen er oprettet en skolepatrulje, er det en stor fordel, at det er færdselskontaktlæreren, der ligeledes fungerer som patruljeinstruktør.

Rådet for Større Færdselssikkerhed afholder jævnligt færdselspædagogiske kurser for bl.a. færdselskontaktlærere. Disse kurser må for kontaktlærernes vedkommende betragtes som supplerende uddannelse.

Samarbejdsparter

I forbindelse med undervisningen i færdselslære og førstehjælp er det naturligt og relevant at inddrage mange forskellige samarbejdsparter.

Forældrene

Forældrenes engagement og medvirken er af afgørende betydning. De har oftest en stor interesse i skolevej og trafik, når børnene begynder i skolen. Denne interesse bør skolen forsøge at videreudvikle til et tæt samarbejde, også i de mange efterfølgende år. Forældrene har ansvaret for, at børnene opdrages til og får erfaring med at færdes i trafikken, fx ved at gå eller cykle til og fra skolen. Skolen kan supplere den opdragelse og viden, som børnene har hjemmefra. Derfor er et nært samarbejde mellem skole og hjem af afgørende betydning.

Færdselsemner som fx "skolevejen", "cykelregler", "trafik og adfærd", "trafik og alkohol" kan sættes som punkter på dagsordenen for forældremøder nogle gange i skoleforløbet. Desuden kan forældre inddrages som hjælpere i forbindelse med emnedage eller emneuger eller som kontrollanter i forbindelse med gå- eller cyklistprøver. Eller der kan i fællesskab arrangeres cykelværksted eller cykeltur, hvor en relevant faglig vinkel indgår som en naturlig del. Det er oplagt at tale om, hvordan cyklens udstyr skal være, og hvordan man færdes mange sammen på cykeludflugt, inden man tager af sted på en tur fælles for forældre og børn. Før turen gennemgår man de særligt trafikfarlige steder på turen og taler om, hvordan de skal passeres i praksis.

Undervisningsvejledning

Politiet

Overalt i landet kan politiet medvirke ved skolernes færdselsundervisning. I hver politikreds fungerer en politibetjent som lokal repræsentant for Rådet for Større Færdselssikkerhed. Denne kan være behjælpelig med at formidle kontakt til rette vedkommende inden for politiet.

På skolen kan færdselskontaktlæreren være den, der har forbindelsen til det lokale politi, ligesom han oftest vil være orienteret om, i hvilket omfang politiet kan tilbyde at medvirke ved undervisningen. Det er naturligvis også muligt for den enkelte klasselærer selv at tage kontakt til politiet i forbindelse med undervisningen.

Ansvar for færdselsundervisningen påhviler lærerne. Politiets medvirken skal ses som et – meget værdifuldt – supplement til lærernes undervisning. Ofte medvirker repræsentanter for politiet i forbindelse med gå- eller cyklistprøver. Til undervisning på de ældste klassetrin er det en god ide at invitere politiet i forbindelse med information om knallertkørsel, trafik og alkohol, konsekvenser af ulykker mv. Arbejdsfordelingen i denne forbindelse aftales mellem de pågældende parter.

Andre

Ud over forældre og politi kan det i forbindelse med forskellige færdselsundervisningsforløb være en god ide at invitere andre gæster ind på skolen – eller eventuelt at besøge dem. Det kunne fx være besøg af en sygeplejerske fra en skadestue eller en førstehjælpsinstruktør. Det kunne også være en forsikringskonsulent, en kørelærer eller en ingeniør fra den lokale tekniske forvaltning.

I forbindelse med undervisning på de ældste klassetrin skal nævnes de såkaldte “trafikinformatører”. Det er et korps af unge mennesker, som selv er kommet til skade i trafikken, og som gerne vil fortælle andre unge om deres ulykke, hvordan den måske kunne være undgået og om, hvordan de lever videre med følgerne af en ulykke, der ofte har været meget alvorlig.

Konfrontationen med de menneskelige konsekvenser af ulykker kan være en stærk og værdifuld oplevelse i et undervisningsforløb. Trafikinformatørerne har sekretariat hos Rådet for Større Færdselssikkerhed.

På de skoler, hvor man har skolepatrulje, er det en god ide at arrangere et møde mellem elever fra de yngste klasser og medlemmer af skolepatruljen. Her kan skolepatruljernes opgaver og praktiske arbejde forklares og synliggøres over for de yngste elever.

Lokale færdselssikkerhedsråd kan være behjælpelige med oplysninger om lokalområdet.

Undervisningsvejledning

Knallertundervisning

Nogle af skolens ældste elever kører på knallert. Unge mellem 16 og 18 år skal have modtaget undervisning i knallertkørsel, før de må køre. Kommunen skal tilbyde undervisning i knallertkørsel, som regel sker det i regi af den kommunale ungdomsskole.

Alle unge i aldersgruppen kan deltage i undervisningen, også selv om de ikke selv har en knallert eller har planer om at anskaffe en. Efter at have gennemført undervisningen med tilfredsstillende resultat, kan den unge modtage et knallertbevis ("knallertkørekort"), som skal medbringes ved kørsel på knallert.

Materialer

Til undervisning i **færdselslære** forestår Rådet for Større Færdselssikkerhed udarbejdelse og distribution af materialer, som dækker hele skoleforløbet.

Der findes også andre materialer til emnet, forlagsproducerede eller lokalt udarbejdede. Som helhed er det naturligt, at materialerne indgår i skolebibliotekets eller i færdselskontaktlærerens samling.

Materialerne bør naturligvis vurderes efter, om de indholdsmæssigt lever op til kravene i læseplanen, men det er desuden vigtigt at vurdere, om materialerne lægger op til en aktiviserende og praksisnær undervisning, som kan knytte an til elevernes færden i trafikken. Der kan indgå mange typer af materialer, fx billeder, skønlitterære tekster, faglige hæfter, videofilm og kampagnematerialer.

Til undervisning i **førstehjælp** er udgivet en række aldersopdelte materialer. Disse materialer er progressionsrettet mod eleverne på de forskellige klassetrin, fx med samtaleplakater, tegneserier og videofilm for de yngste til instruktionsvideo og -bøger til de ældste. Også her bør materialerne vurderes i forhold til læseplan og elevernes alder og modenhed. Det er vigtigt, at materialerne lægger op til praktiske øvelser, således at eleverne kan få praktisk træning i forbindelse med førstehjælpsundervisningen.

It-baserede materialer kan med stor fordel inddrages i undervisningen på linje med andre materialer. Informationsteknologi giver mulighed for, at der udvikles både adgang til elektroniske netværk, oplysninger og multimedieprogrammer. Disse muligheder vil kunne inddrages i færdselsundervisningen, hvor det er naturligt, idet man hermed bl.a. kan sætte den enkelte elev over for konkrete valg, som skal træffes på egen hånd ligesom i trafikken. Samtidig kan nogle it-baserede materialer gøre det muligt at differentiere undervisningen.

Undervisningsvejledning

Det kan være en meget god ide at anvende lokalt producerede materialer – eller at fremstille dem som led i undervisningen.

Ideer hertil kan være

- Pjece til forældre om aflevering af børn ved skolen
- Videofilm om færdselsproblemer i forbindelse med skolevejen
- Billedserie om skolepatruljens arbejde
- Undervisningshæfte om færdselsundervisning beregnet til brug på et yngre klassetrin.

Sådanne selvproducerede materialer vil oftest have den styrke, at de beskæftiger sig med de helt lokale forhold, hvilket de centralt producerede materialer ikke kan. Således kan de to typer af materialer fint supplere hinanden.

Eksempler på undervisningsforløb

Eksemplerne, som indgår i det følgende, skal kun ses som støtte til lærernes overvejelser.

1. forløb (1.-3. klassetrin)

De yngste elever er små og har derfor særlige vanskeligheder. Det lyder måske som en selvfølge, men faktisk har netop børnenes størrelse en reel betydning i forhold til trafikken: De ser trafikken fra en lavere højde. Dette kan medføre alvorlige situationer, når børnene for eksempel skal krydse en gade, hvor der er parkerede biler. Dels har børnene svært ved at se trafikken, dels er de svære at se.

Mindre børn har svært ved at overskue komplicerede situationer, hvori bevægelige elementer og mange syns- og lydindtryk indgår. De fæstner sig ofte ved detaljer mere end ved helheden. De har desuden svært ved at bedømme afstande og hastigheder.

Mindre børn handler ofte impulsivt og hurtigt.

Mindre børn er egocentriske. De ser tingene ud fra deres egen synsvinkel og har svært ved at sætte sig i andres sted. I forhold til trafikken betyder det, at de har svært ved at forstå, hvordan fx en cyklist eller lastbilchauffør oplever børnene som trafikanter. Det kan gøre det svært for dem at forstå forskellen mellem det at kunne se og det at kunne ses i trafikken.

Mange børn har svært ved at forstå meningen med en mundtlig forklaring eller instruktion. Derfor skal undervisningen gøres konkret.

Alle disse forhold skal man have med i tankerne. Det gælder forældre, som skal "træne i trafikken" med deres børn og overveje, hvor de vil lade børnene færdes på egen hånd.

Undervisningsvejledning

Og det gælder lærere, som gennem færdselsundervisningen skal supplere børnenes kunnen og viden. De særlige problemer, som mindre børn har i trafikken, kan være et godt udgangspunkt for et forældremøde. Flere hjemmesider vil kunne bidrage med oplysninger, som er relevante i forældresammenhænge.

I den faglige eller tværfaglige undervisning er det en god ide at tage udgangspunkt i børnenes skolevej. Undervisningen kan ligge inden for et fags rammer (vel ofte dansk), men der bør også i et sådant “fagligt forløb” eller “klasselærerforløb” inddrages discipliner fra andre fag. Derfor vil færdselsundervisningen på de yngste trin meget ofte blive flerfaglig. Det er en god ide at udvide denne flerfaglighed til et egentligt tværfagligt arbejde. Det er således oplagt at inddrage reaktions- og stoplege (idræt), kunstneriske udtryk (billedkunst), tælling og opmåling (matematik) eller sange (musik) i forbindelse med færdselsundervisning.

Tilskyndelsen til at tage emnet op kan bl.a. være aktuelle forhold, elev- eller forældre-ønsker, eller det kan være, at færdselsundervisningen er besluttet som fællestema for flere klassetrin.

Eksempel: Til fods i lokalområdet

Når børnene færdes alene i trafikken, er det oftest som fodgængere. Derfor bør hovedvægten i undervisningen ligge på dette område. En gåtur som led i undervisningen kan på samme tid tilgodese færdselsemner, motion og være en tur på vej til noget andet, fx til skoven eller vandhullet. Det er med andre ord en god ide at udnytte de ture, som man evt. går med klassen, til også at tale om færdsel.

Nogle børn cykler dog allerede i trafikken som 6-7-årige. Dette kan være et problem, men afhænger naturligvis af de lokale forhold og det enkelte barn. De fleste børn er først i stand til både at klare cyklen og overskue trafikken, når de er noget ældre. Eventuelt kan spørgsmålet om cykling behandles ved et forældremøde. Først hen imod slutningen af 2. klasse eller begyndelsen af 3. klasse er det passende at sætte ind med egentlig cykeltræning og –undervisning med relation til trafikken.

Et undervisningsforløb med vægt på “det at være fodgænger” i fx 1. klasse skal have meget nær relation til den omgivende trafik. Børnene skal iagttage den rigtige trafik, og de skal ud i den – eventuelt i mindre grupper – ledsaget af en voksen.

Men før undervisningen ude i trafikken må der gøres et forberedende arbejde. Eleverne har trafikerfaringer og -meninger at bygge på. Optakten kan fx være en færdselsoplevelse eller -sang, et drama, eller det kan bestå i, at klassen får besøg af et medlem af skolepatruljen. Her bør man tale om regler, forholdsregler m.m.

Billeder – gerne fra lokalområdet – er et godt udgangspunkt. Disse kan for eksempel bruges som samtalebilleder eller spillekort i huskespil. Når klassen eller en mindre gruppe har arbejdet med billeder, vil det være oplagt med en ekskursion til den lokalitet eller den type af lokalitet, som man har arbejdet med i klassen.

Undervisningsvejledning

Eleverne skal lære at stoppe ved kantstenen, og de skal lære at krydse kørebanen rigtigt efter at have set sig grundigt for til *begge sider*, idet begreberne højre og venstre langtfra er sikre hos børn i 1. klasse. Der kan kombineres med lege i idræt, hvor der netop lægges vægt på stop ved et bestemt sted eller på et givent signal. Den indlæring eller skærpelse af børnenes opmærksomhed, som eventuelt finder sted i idrætssammenhæng, vil eleverne dog ikke automatisk overføre til trafikken. Lærerne må derfor også på andre måder gøre eleverne opmærksomme på sammenhængen.

Ved efterfølgende ture ud i trafikken skal færdighederne indøves i praksis. Hvis man har mulighed for det, er det godt at gå ud med en mindre gruppe elever. Har man ikke allerede fotografier fra lokalområdet, kan de evt. tages på en sådan tur, gerne af børnene efter en kort instruktion og en samtale om, hvad motiverne skal være. Herved tages billederne automatisk fra børnehøjde, hvilket er en fordel ved senere brug.

På turene ud fra skolen er det naturligt, at man beskæftiger sig med de færdselstavler, som findes i nærmiljøet. Desuden skal børnenes opmærksomhed rettes mod de andre typer af trafikanter: Hvem er farlige, hvem er hurtige, hvem er langsomme, hvem har det svært, hvem skal jeg særligt passe på – og hvornår? Hvor langt er de fra mig – og hvor længe er jeg om at komme over gaden? Skal jeg regne med, at de andre trafikanter husker at overholde reglerne?

Eventuelt kan en politibetjent inviteres til at medvirke som hjælper i forbindelse med gåtræningen.

Den praktiske færdselsundervisning, turene ud i trafikken, skal bearbejdes hjemme i klassen. Det kan ske bl.a. ved samtaler, opgaveløsning, billedproduktion og læsning af frilæsningsbøger. Eller det kan ske ved, at en gruppe elever dramatiserer et optrin fra trafikken.

Undervisningen skal have en vis varighed. Det kan tilgodeses enten i et sammenhængende, afsluttet forløb eller ved at færdselsundervisningen genoptages nogle gange i årets løb, fx når der er naturlig anledning til det i forbindelse med ture ud fra skolen. For at fastholde opmærksomheden på trafikemner i dagligdagen, kan det være en god ide med en "rød tråd" eller en periodevis optælling, et færdselsbarometer eller -diagram, som dækker en vis periode. Eksempler på dette kan være: Hvor mange blev kørt til skole i den uge, der gik (ugentlig opgørelse)? Hvor mange kilometer gik klassen tilsammen – eller klassens enkelte elever – i oktober måned (noteres dagligt)? Hvem har selv kørt ture i fritiden på cykel (ugentlig eller månedlig opgørelse)? Hvor mange refleksbrikker er klassen tilsammen udstyret med hver dag i en aftalt periode?

Sådanne "statusopgørelser" skal placeres på et synligt sted i klasseværelset, gerne med en illustration, så det bliver sjovt og nemt at huske den jævnlige opfølgning.

Det kan være en god ide at afslutte forløbet i færdselsundervisning med, at børnene aflægger en "gåprøve", hvor de på en bestemt rute viser, hvad de har lært om at gå rigtigt. Hvis man ikke har gjort det tidligere i forløbet, kan politibetjenten inviteres til dette. Afholdelse af gåprøve er en måde at evaluere undervisningen på, og den kan give et indblik i, hvad den enkelte elev kan og ikke kan som fodgænger. Dette kan eventuelt danne baggrund for undervisningsdifferentiering ved kommende forløb.

Undervisningsvejledning

Afslutningen på undervisningsforløbet kan fejres sammen med børnenes forældre, måske i form af en “trafikfest”, hvor børnene optræder eller viser noget af det, de har arbejdet med, sådan at forældrene samtidig bliver godt orienteret. Så er der forhåbentlig lagt en god grund for et nyt samarbejde om trafik på et senere tidspunkt.

Førstehjælp i 1. forløb

Klassen kan gennemspille et rollespil, der tager udgangspunkt i et hverdagsuheld, fx som cyklist eller fodgænger. Formålet kan være, at eleverne skal lære, hvordan man kan hjælpe hinanden, hvad man gør, når uheldet er ude, og hvordan man skaffer hjælp.

Før rollespillet taler klassen om, hvilke uheldssituationer de har kendskab til eller været ude for, og hvordan de handlede i de pågældende situationer. Klassen kan tale om, hvordan man standser en ulykke, fx ved at fjerne cyklen fra uheldspersonen eller –stedet, konstatere om personen er vågen, hvor det gør ondt, eller om personen bløder. Samtalen kan også dreje sig om, at det er vigtigt at være rolig, tale beroligende samt yde omsorg ved at holde i hånd og trøste. Endelig repeteres, hvordan man tilkalder hjælp, hvad man skal oplyse, og hvad man derefter gør, indtil hjælpen er nået frem.

Efter denne “teoretiske” gennemgang, spilles spillet. Uheldet arrangeres, og en eller flere kammerater er “ofre”. Andre elever er aktive tilskuere, der træder ind i spillet og drager omsorg og sørger for at standse ulykken, danne sig et overblik og alarmere korrekt. “Hvor er den nærmeste telefon?”, “Hvad skal jeg sige?” og “Hvad gør jeg derefter?”. Skolens kontor eller bibliotek inddrages alt efter, hvor den nærmeste telefon er tilgængelig. En del elever fungerer som observatører og registrerer hændelserne til en senere diskussion og evaluering.

Efter at situationen er gennemspillet, taler eleverne om erfaringerne, og et nyt spil sættes i gang med nye aktører, evt. på en anden lokalitet.

2. forløb (4.-6. klassetrin)

Når børnene bliver 10-11 år gamle, har de fleste samlet sig mange erfaringer med at færdes i trafikken, og de færdes ofte længere væk fra hjemmet på egen hånd. Derfor er kendskab til trafikken i det helt nære lokalområde ikke nok til, at de kan klare sig. De skal have en viden, som gør dem i stand til også at færdes sikkert, selv i områder, som er ukendte for dem.

Børnene færdes stadig i høj grad som fodgængere, derfor bør undervisningen stadig til dels beskæftige sig med det at være fodgænger, men hovedvægten på mellemtrinnet bør dog lægges på undervisning, som har med cykling at gøre.

Cyklen er næsten ethvert barns eje, og børnene kan have megen glæde af at cykle. En del børn er afhængige af at kunne bruge den som transportmiddel. Denne glæde ved at kunne cykle skal skolen være med til at fastholde, men samtidig understrege, at cykling i trafikken er en selvstændig aktivitet, som kræver særlige forholdsregler og kunnen. Det er ikke noget, man “bare” kan eller gør.

Undervisningsvejledning

Nogle børn i skolen kommer fra kulturer, hvor cykling ikke i samme grad er en selvfølgelig del af hverdagslivet. De børn skal man være særlig opmærksom på, når der skal arbejdes med cykling og dertil knyttede aktiviteter. Det er nødvendigt, at eventuelle problemer i denne forbindelse tages op på forhånd.

Børnene i 2. forløb kan i højere grad sætte sig i andres sted, se tingene (og trafikken) fra andres synsvinkel. Det betyder, at de i højere grad end på tidligere trin har mulighed for at overskue en kompliceret situation og forudse, hvordan en situation eventuelt kan udvikle sig.

De gør det bare ikke altid. Mange færdselsuheld er en følge af menneskelig glemsomhed eller mangel på opmærksomhed. Derfor bør undervisningen være med til at skærpe børnenes opmærksomhed for, hvad der kan ske, når de er i trafikken. Også på tilsyneladende stille og ufarlige steder. De skal med andre ord øve sig i at være forudseende. Det vil sige, at de skal prøve at forudse, hvad de andre trafikanter vil gøre. Men de skal også prøve at forudse, hvordan deres egen adfærd vil eller kan virke på de andre trafikanter. Samtidig med, at de kører på cykel, skal de tænke sig selv ind i det samspil, der er i trafikken. Det er derfor ikke nok at kunne klare cyklen og kende reglerne.

Specielt i forbindelse med reglerne for vigepligt, skal det understreges, at mange cyklister på dette alderstrin kommer alvorligt til skade, fordi de glemmer, hvor de skal holde tilbage. De glemmer at holde tilbage ved hjåntænder, de glemmer, hvem der skal holde tilbage for hvem i et kryds, eller de glemmer, at de skal passe på ved udkørsel fra port, over fortovej o.l.

Cyklen skal være i centrum på en sådan måde, at børnenes lyst til at cykle bevares. Der er mange gode grunde til, at børnene cykler, frem for at de lader sig transportere passivt i forældrenes biler: Deres cykelfærdigheder og overblik er bedre end tidligere, og så har de godt af den motion, som en cykeltur giver. Cykelhjelm skal stadig ofres opmærksomhed, ikke mindst fordi mange elever erfaringsmæssigt ellers lægger den væk, når de når denne alder. Cykelhjelm skal betragtes som "cyklistens airbag", et meget enkelt og vigtigt sikkerhedsudstyr, som kan være med til at redde liv og førlighed.

Det kan anbefales, at man mindst en gang på disse klassetrin sætter fokus på cykling, eventuelt i 6. klasse. På dette klassetrin er der mange steder tradition for at holde cyklistprøver i samarbejde med politiet. At undervisningen dog ikke behøver at være begrænset til denne aktivitet og dette klassetrin, vil fremgå af følgende eksempel.

Eksempel: Cyklistemneuge

Et undervisningsforløb med fokus på cykling i 4. klasse kan have form af en emneuge eller eventuelt en uge, hvor der kun er fokus på cykling i nogle af timerne. Denne uge placeres inden en længere cykeltur, som klassen senere skal på. Ugen skal have et afvekslende forløb, hvori både indgår aktiviteter på og uden for skolen. Nogle aktiviteter kan være tilrettelagt sådan, at alle elever skal arbejde med dem, andre kan være valgfrie.

Undervisningsvejledning

Fællesstof

Starten er en brainstorm ud fra cykel eller cykling, som de fleste af børnene har mange erfaringer med. Hvis man giver sig god tid og læreren bidrager med stikord indimellem, vil der komme mange ideer frem, som kan ordnes i kategorier og afføde gode spørgsmål til grundigere bearbejdning.

Efter det kan eleverne forsøge tankeeksperimentet: “Et interview med min cykel”. Dette kan optages, skrives ned eller opføres.

Regler er oplagt som fællesstof. De kan være nært knyttet til farlige eller svære steder i lokalområdet, eller det kan være generelle regler for venstresving eller rundkørsler. Desuden er det vigtigt at tale om, hvordan man kører på cykel, når man færdes i flok.

Cyklens udstyr er ligeledes egnet som fællesstof. Hvad skal der være på en cykel? Og hvad kan der være derudover? Hvad er sikkerhedsudstyr – og hvad med det personlige sikkerhedsudstyr, herunder cykelhjelm? Måske kan man invitere eller besøge en cykelsmed i forbindelse med dette emne. Dernæst vil det være oplagt at tjekke børnenes cykler. Enten skal en voksen (lærer/cykelsmed/politibetjent) gøre det, eller også skal børnene efter nogen vejledning kontrollere hinandens cykler. Resultatet bør meddeles hjemmene, så eventuelle mangler kan udbedres.

Iagttagelse af andre trafikanters adfærd er ligeledes en aktivitet, det er relevant for alle at gå i gang med. Men her kan opgaverne differentieres, således at nogle tæller og registrerer trafikken, mens andre “ser med polititøjne” på, hvad der er rigtigt og forkert. Andre kan interviewe om transportmiddel i relation til miljøet, og endnu andre interviewer måske en trafikant (cyklist?) eller kørelærer om netop det sted, hvor iagttagelsen foregår.

Steder, hvor man skal passe særligt på

Hvis der rent praktisk er mulighed for at sende eleverne ud til forskellige typer af steder i mindre grupper, kan de gøre forskellige iagttagelser. Der bør indgå mindst et kryds. En opgave kan gå ud på følgende:

Gå ud og iagttag (se, tegn, fotografer, noter) på to forskellige steder:

- Et, som I mener er farligt, fordi ...
- Et, som I mener ikke er særlig farligt, fordi ...
- Find ud af, hvordan man færdes korrekt som cyklist på de to steder.
- Tænk dernæst over, hvilke farlige situationer der evt. kan opstå.
- Prøv også at tænke “det uforudsete” med. Ulykker er altid uforudsete. De sker også på steder, som man ikke normalt ville kalde farlige. De fleste ulykker skyldes menneskelige fejl.

Lær at lappe cykler: Få assistance (forældre/ældre elever/andre) til at lave et cykelværksted, så alle prøver at lappe en cykel.

Undervisningsvejledning

Læs mange frilæsningsbøger: Klassen bør have et klassesæt stående med bøger om trafik, cykelture, cykelruter, cykelhistorier m.m. Eleverne fører regnskab med, hvilke de læser. Til sidst kåres "Den bedste cykelbog". Hvis den ikke findes, hvordan skulle den så se ud, hvis I lavede den?

Individuelle opgaver

Foruden disse fællesopgaver kan der arbejdes med valgfrie opgaver, som kan løses på forskellige niveauer:

Simuleringspil ved computeren: Prøv at være cyklist ude i trafikken.

På skolens opmalede cykelbane: Lav en sjov cykeltur på manøvrebanelen med forskellige opgaver undervejs. Brug mange rekvisitter.

Cykelhjelm: Lav en reklame, som kan få din far/lillesøster/storebror til at køre med cykelhjelm (hvis de ikke gør det). Tag initiativ til en låne- eller bytteordning på skolen.

Cykelhistorie eller digt: Skriv din egen bog om en cykeltur. Læs den højt.

Cyklens muligheder og begrænsninger: Lav fx bremseprøver på forskellige typer af underlag (grus, asfalt, jord m.m.).

Din skolevej: Fortæl med lukkede øjne, hvilke lyde du møder på din vej. Eller lav et digt om skolevejen. Fortæl om din skolevej: Hvilke steder er farlige eller svære? Hvilke løsninger kan der være på dette?

Førstehjælp i 2. forløb

Rollespillet, beskrevet under 1. forløb, kan på glimrende vis supplere cykeltemaet. Det er vigtigt at repetere håndgrebene og gentage alarmeringsøvelserne, ligesom aflåst sideleje kan introduceres. Spillet kan udbygges med viden om og øvelser i at håndtere frakturer, standse større blødninger og involvering af andre hjælpere.

3. forløb (7.-9. klassetrin)

På disse klassetrin skal undervisningen om trafik ses i et større perspektiv. Det er de sidste år af den obligatoriske undervisning – og her må inddrages alt, hvad en teenager skal lære inden kørekortet – under hensyntagen til trafikantroller og risici. Hvor undervisningen tidligere havde vægten på praktisk færdighedsindlæring og regler, skal den nu i højre grad handle om risiko og det personlige ansvar over for sig selv og andre i trafikken. Eleverne på ældste trin er sjældent særlig autoritetstro. De ønsker at sætte deres egne grænser, og de overholder ofte kun regler, hvis de selv synes, at de er fornuftige. Det er også på de ældste klassetrin vigtigt at tage udgangspunkt i det, der er relevant for eleverne. Det kan ofte være en god ide at gå projekt- eller emneorienteret til værks, og det er afgørende, at eleverne involveres i projekterne. Det kan tit være en god ide med en tilgang til emnet, som udfordrer elevernes oplevelse af usårlighed.

Undervisningsvejledning

De store elever er klar over, at det kan være farligt at færdes i trafikken, men de er sjældent personligt bevidste om det. De føler sig usårlige, for de har kontrol over sig selv, cyklen eller knallerten. De ulykker, der sker, er tal i en statistik – en ulykke rammer kun de andre.

Enkelte elever sidder måske med et personligt kendskab til en ulykkes konsekvenser og omkostninger – men for de fleste er det meget abstrakt og dermed svært at forholde sig til. Menneskelige beretninger der kan bringe virkeligheden ind i klassen, er derfor et vigtigt element i færdselsundervisningen. Det kan være møder med trafikinformatorer, sygeplejersker, læger, ambulancefolk, politi, pårørende til en ulykkesramt, teknisk forvaltning osv. Eller det kan være en film eller reportage. En sådan konfrontation vil sætte refleksioner i gang og lægger op til debat om livsstil og ansvarlighed.

Når elevernes eftertanke er sat i gang, skal der arbejdes videre. Der skal konstateres, undersøges, tælles, diskuteres, interviewes, læses, konkluderes, bearbejdes osv.

Emnerne skal kunne bidrage til årsplanen med aktuelle og vedkommende tekster, tal, billeder, video, indtryk og udtryk. Færdselsundervisning bliver på den måde ikke tidrøvende, når den indgår naturligt i undervisningen.

Ideer til områder, hvor færdselsemner kan indgå

- I den daglige (faglige/tværfaglige) undervisning
- Ved lejrskole og udflugter
- Som led i projektorienteret undervisning og i projektopgaven
- Som led i den frie selvvalgte opgave.

Den daglige (faglige/tværfaglige) undervisning

Eleverne skal gøre erfaringer med den indflydelse, man har eller kan få på sine omgivelser. De skal også beskæftige sig med, hvorfor et samfund er bygget op med regler. Endelig skal målet for undervisningen være, at eleverne får en indsigt i de miljømæssige konsekvenser, som ændringer og forbedringer i trafikken kan have på deres nærmiljø og på hele samfundet.

Man kan for eksempel tage udgangspunkt i at

- lave "Sikker skolevej-materiale" til nye elever og deres forældre
- komme med forbedringsforslag i lokalmiljøet til teknisk forvaltning
- lave lokale samtalebilleder til de mindre elever
- arbejde med lokal ulykkesstatistik
- beregne alkoholpromiller
- lave forslag til kampagner
- opfordre til, at alle skolens elever fremstiller trafikbilleder over samme tema og udstiller på et centralt sted, evt. den kommunale administrationsbygning
- læse litteratur om færdselsemner
- lave trafiktællinger
- beslutte handlingsplaner for klassens elever
- osv.

Undervisningsvejledning

Det kan være en god ide som udgangspunkt at læse om en konkret ulykke, se på den fra mange synsvinkler (personlige, samfundsmæssige, forsikringsmæssige osv.). Dette kan man eventuelt gøre ud fra eksisterende avis- eller undervisningsmateriale. Hvis man har kendskab til et lokalt uheld, kan læreren overveje, om en sådan konkret begivenhed eventuelt bør inddrages. Her kan førstehjælpslementer indgå. Såfremt der tages udgangspunkt i en konkret begivenhed, er det vigtigt, at læreren udviser stor omtanke og respekt.

Ved lejrskole og udflugter

Her er det oplagt at beskæftige sig med, hvordan man færdes i flok, og at trafikadfærd er stedsafhængig. Der er forskel på at færdes i byen, hvor der er gjort meget for at regulere adfærden, og at færdes på landet, hvor man i højere grad selv skal være årvågen og bedømmende. Går lejrskolen til udlandet, er det naturligt at arbejde med landets specifikke regler, så man kan færdes så sikkert som muligt.

Som projekt

Et projekt kunne tegne sig således:

Overordnet problemstilling:

Her skal elevernes medindflydelse veje tungt. Det ligger i sagens natur, at læreren ikke på forhånd kan lægge en fast plan. Det følgende skal derfor blot ses som et muligt projektforslag blandt andre.

Klassens overordnede emne kan eksempelvis være “Kommunikation og samfærdsel” eller “Hvad er et godt liv?”. Herunder kan vælges mange forskellige synsvinkler. En færdselsmæssig vinkel kan tage afsæt i sætningen: “Det ku’ lige så godt ske for dig”. Sætningen er svar på de udtalelser, man ofte hører: “Det sker ikke for mig”, “Det kommer jeg ikke ud for”, “Jeg kan godt køre sikkert” osv. Eleverne skal opfordres til stillingtagen og ansvarsbevidsthed.

Det fælles oplæg:

Det fælles oplæg til hovedemnet kan for eksempel være et besøg af en trafikinformator eller af andre relevante personer – eller det kan være en provokerende og igangsættende billedoplevelse.

Formulering af opgave:

Dette besøg vil berøre en lang række dele, som eleverne vil kunne fordybe sig i, stille spørgsmål til og formulere en opgave ud fra:

- Hvad vil det sige altid at være afhængig af andre?
- Hvad betyder en ulykke for det daglige liv med kammerater og familie?
- Er det så vigtigt at få placeret skyld og ansvar, når først ulykken er sket?
- Hvilke samfundsomkostninger har en ulykke?
- Hvor stor en del af behandlerystemet kommer man i berøring med, når uheldet er ude?
- Hvad betyder det, at man er rigtigt forsikret?
- Hvordan behandler aviserne en ulykke?
- Hvad kan man gøre for at forebygge ulykker? Tag udgangspunkt i en konkret ulykke og diskuter meget konkret, hvordan den kunne være mindsket eller undgået.

Undervisningsvejledning

Eleverne kan gribe emnet an på mange måder alt efter interesse, evner, foretrukne udtryksmåde osv.

Produkt:

Igen er mulighederne mange. Her skal blot nævnes nogle eksempler:

- Sidde i kørestol i nogle dage og derefter berette om erfaringerne.
- Beskrive ulykkesstedet og komme med forslag til forbedringer.
- Lave billedserie, som fortæller en trafikhistorie.
- Give oplæg til en kampagne med et valgt emne over for en valgt målgruppe.
- Skrive en novelle om ulykken set fra ulykkesbilistens side.
- At føle ansvar har noget at gøre med at kunne sætte sig ind i andre menneskers måde at tænke, føle og handle på. Derfor er det en god ide at eksperimentere med synsvinkelskift, så eleverne tvinges til at se tingene fra andre sider.

Den frie, selvvalgte opgave

Denne rummer ligeledes mange muligheder for arbejde med trafikrelaterede emner. Eleverne vælger emne helt ud fra egen interesse. Det kan for eksempel være:

- Sådan vedligeholder man en cykel.
- Livet som cykelrytter.
- Hvordan virker alkohol på kroppen?
- Trafikplanlægning og miljø i lokalområdet.

Førstehjælp i 3. forløb

Med udgangspunkt i en ulykkesituation trænes elevernes kundskaber og viden i forbindelse med udøvelse af førstehjælp. Indholdet kan være skader på hoved og hals, genoplivning ved hjælp af kunstigt åndedræt/hjertemassage, sikkerhed i brug af aflåst sideleje og viden om kramper, kvælning og forbrændinger.

Undervisningsvejledning

Henvisninger

Lovgivning

Skolepatruljer. Vejledning om skolepatruljers oprettelse og funktion.
VEJ nr. 183 af 10/11/1998

Materialer

Rådet for Større Færdselssikkerhed www.sikkertrafik.dk/210000c

Røde Kors www.drk.dk

Hjerteforeningen www.hjerteforeningen.dk

Dansk Førstehjælp www.asf.dk

Falck www.falck.dk

PL Brandteknik www.plbrandteknik.dk

I Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie er udkommet følgende Fælles Mål Faghæfter:

- Nr. 9 - 2003: Fælles Mål : Faghæfte 1 : Dansk (UVM 5-431)
- Nr. 10 - 2003: Fælles Mål : Faghæfte 12 : Matematik (UVM 5-432)
- Nr. 11 - 2003: Fælles Mål : Faghæfte 24 : Elevernes alsidige personlige udvikling
- Nr. 12 - 2003: Fælles Mål : Faghæfte 25 : Børnehaveklassen (UVM 5-433)
- Nr. 1 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 2 : Engelsk (UVM 5-438)
- Nr. 2 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 3 : Kristendomskundskab (UVM 5-439)
- Nr. 3 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 4 : Historie (UVM 5-440)
- Nr. 4 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 5 : Samfundsfag (UVM 5-441)
- Nr. 5 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 6 : Idræt (UVM 5-442)
- Nr. 6 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 7 : Musik (UVM 5-443)
- Nr. 7 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 8 : Billedkunst (UVM 5-444)
- Nr. 8 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 9 : Håndarbejde (UVM 5-445)
- Nr. 9 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 10 : Sløjd (UVM 5-446)
- Nr. 10 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 11 : Hjemkundskab (UVM 5-447)
- Nr. 11 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 13 : Natur/teknik (UVM 5-448)
- Nr. 12 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 15 : Biologi (UVM 5-449)
- Nr. 13 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 16 : Fysik/kemi (UVM 5-450)
- Nr. 14 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 17 : Tysk (UVM 5-451)
- Nr. 15 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 18 : Fransk (UVM 5-452)
- Nr. 22 - 2004: Fælles Mål : Faghæfte 14 : Geografi (UVM 5-459)
- Nr. 4 - 2005: Fælles Mål : Faghæfte 19 : Dansk som andetsprog (UVM 5-464)
- Nr. 5 - 2005: Fælles Mål : Faghæfte 20 : Færdselslære (UVM 5-465)
- Nr. 6 - 2005: Fælles Mål : Faghæfte 21 : Sundheds- og seksualoplysning og familiekundskab (UVM 5-466)
- Nr. 7 - 2005: Fælles Mål : Faghæfte 22 : Uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering (UVM 5-467)
- Nr. 8 - 2005: Fælles Mål : Faghæfte 23 : Modersmålsundervisning (UVM 5-468)

Ovenstående Fælles Mål Faghæfter kan købes hos Undervisningsministeriets forlag eller hos boghandlere. Fælles Mål for samtlige folkeskolens fag kan findes på webstedet: www.faellesmaal.uvm.dk

På UVM's websted – på adressen: www.uvm.dk/katindex.htm – findes en oversigt over samtlige hæfter i Uddannelsesstyrelsens publikationsserier udgivet i 1999, 2000, 2001, 2002 og 2003. En del af disse kan stadig bestilles.